

JURNAL

ПENTPȢ PESПÎNDIPEA ШTIINЦЕЛОР NATȢPAЛE ШI ESAKTE,

în toate клаsеле.

Pedigeatȣ̆

de

Пpofesop Doktop Іȣліȣ̆ Бараш.

№ 21. **(Анȣл întiiȣ̆)** **Бȣкȣpeшtї.** **Іȣnie 1-iȣ̆, 1856.**

Kopпindepe: O лȣme e nȣmaĭ saȣ̆ maĭ mȣлtе?.— Istopia Kaлendapȣлȣї.— Komȣnikaцiȣnї шtiinцifiче, mічї.

O lume e numai, sau mai multe?

O disпȣtъ mape esistъ акȣmȣ̆ întpe oamenii de шtiinце în Англia. Ȣnii se nȣmeskȣ̆ плȣpaлistї шi adвepsapiї лopȣ̆ se nȣmeskȣ̆ antiплȣpaлistї. Чеї d'întîiȣ̆ пpetindȣ̆ къ întpe kopпȣpiле чеpeштї esitstъ maї mȣлtе kapї sîntȣ̆ лoкȣite de fiinце вії ка шi пъmîntȣлȣ̆ nostpȣ, пe kîndȣ̆ adвepsapiї лopȣ̆ пpetindȣ̆ къ nȣmaї пъmîntȣлȣ̆ nostpȣ ape ачestȣ̆ пpiвiлeџiȣ̆. Челȣ̆ maї челебpȣ întpe плȣpaлistї este Sip Daвidȣ̆ Bpeвstepȣ̆, шi челȣ̆ maї вestitȣ̆ întpe antiплȣpaлistї este Џеологȣлȣ̆ Whewel. Nȣ e fъpъ intepesȣ̆ ка sъ aȣzъ чine-ва apгȣmenteле amîndȣpopa.

Плȣpaлistiї zikȣ̆: Пe kîndȣ̆ a domnitȣ̆ sistemȣлȣ̆ лȣї Apistoteлȣ̆ în fiлosofie шi aлȣ̆ лȣї Пtoлomeȣ̆ în Astponomie, oamenii шї-aȣ̆ imaџinatȣ̆ къ пъmîntȣлȣ̆ este în чentpȣлȣ̆ лȣmiї шi къ soapeле, лȣna шi toate steлeле nenȣmepoase se înвîpteskȣ̆ împpeџiȣpȣлȣ̆ пъmîntȣлȣї ка sъ'лȣ̆ лȣminez ke кȣ лȣmina лopȣ̆. Atȣnчї epa eptatȣ̆ ка sъ'шї imaџine чine-ва къ nȣmaї пъmîntȣлȣ̆ nostpȣ, чentpȣлȣ̆ шi skoпȣлȣ̆ a totȣ̆ Ȣniвepsȣлȣї, este лoкȣitȣ̆, пe kîndȣ̆ чеle aлte kopпȣpї чеpeштї, kapiї sîntȣ̆ sepвitopiї sъї, sîntȣ̆ deшeapte. Dap акȣmȣ̆ шtimȣ̆ къ пъmîntȣлȣ̆ nostpȣ este ȣnȣ̆ simплȣ плanetȣ̆

ка челе алte, ба înкъ ȣнȣ планеtȣ de градȣлȣ алȣ doiлea, пе кîndȣ sîntȣ алтеле мȣлtȣ maї марї de кîtȣ dînsȣлȣ; asemenea щimȣ къ ачеstȣ планеtȣ, резidenцa noastръ, se învîrteщte îmпрецiȣрȣлȣ soaрелȣї ка щi челе алte планеte, прin ȣрмаре пъmîntȣлȣ nostrȣ n'аре сȣб nічї ȣнȣ рапортȣ вр'о преферiнцъ асȣпра ȣнеї алte планte: аша dар кînдȣ ведемȣ къ пъmîntȣлȣ nostrȣ е локȣitȣ, кȣm пȣtemȣ съ ne imaцiнъmȣ къ пȣмаї елȣ съ аїбъ ачеstȣ прiвiлеџiȣ esклȣsiвȣ?

Eatъ щi ȣнȣ алtȣ аргȣmentȣ: Sъ ne imaцiнъmȣ о кȣtie în каре se афлъ о mie de глобȣле mічї, însъ пȣ щimȣ de че колоаре sîntȣ ачелеа; amȣ trasȣ ȣна щi amȣ възȣtȣ къ е неагръ. Акȣmȣ, dȣпе лецеа калкȣлеї пробабiлiтъцiї, dакъ воiȣ zіче къ toate глобȣлеле sîntȣ негре, воiȣ авеа о маре пробабilitate пentrȣ mine, пе кînдȣ dакъ чіне-ва îmї ва dispȣta, zікînдȣ къ пȣ, къ пȣмаї ачеstȣ глобȣлȣ е негрȣ, пе кînдȣ челе алte 999 de глобȣле sîntȣ албе, ачеasta ва авеа пentrȣ опiniȣnea sa о пробабilitate кȣ 999 de орї maї mікъ de кît am, къчї кȣm se poate къ dintre челе 999 глобȣле албе кȣ ȣнȣ негрȣ, întîmпларea а adȣsȣ în mîna mea tокmaї пе челȣ негрȣ щi пȣ пе ȣнȣлȣ din 999 албе? Ачеasta пȣ е пробабiлȣ. Ачеasta о щiȣ щi жȣкъtoriї de кърцї къ amestекînдȣ s. e. 20 de Рецї кȣ о damъ, щi тръгînдȣ о карte, е пȣцiнȣ пробабiлȣ къ ворȣ tраџе tокmaї пе damъ щi пȣ пе ȣнȣлȣ din рецї. Апої щi tоцї карї аȣ stȣdiatȣ калкȣла пробабiлiтъцiї щiȣ къ аша este. Dар ачеastъ калкȣлъ пȣtemȣ s'о апликъmȣ щi ла kestiȣnea noastръ. Noї ведемȣ къ esistъ пенȣmeroase корпȣрї черещї în ȣniверsȣ, аналоаџе кȣ пъmîntȣлȣ, апої ла ȣнȣлȣ dintр'ачеste корпȣрї, adeкъ ла пъmîntȣ, пе каре прin întîmпларе не афлъmȣ щi noї, ведемȣ къ е локȣitȣ, пȣ este о пробабilitate foarte маре къ щi челе алte sîntȣ локȣite?

Eatъ щi ȣнȣ алtȣ аргȣmentȣ: Пе пъmîntȣлȣ nostrȣ ведемȣ къ nічї ȣнȣ atomȣ пȣ е de прisosȣ, къ nічї локȣлȣ челȣ maї mікȣ ръmîne нелокȣitȣ, къ naтȣра n'а skosȣ nimікȣ фъръ skопȣ щi în deщертȣ, кȣmȣ dар пȣtemȣ съ ne imaцiнъmȣ къ întре ачеste milioane de корпȣрї череще карї îmплȣ голічiȣнea ȣniверsȣлȣї, пȣмаї ȣнȣлȣ съ фiъ локȣitȣ, прin ȣрмаре челе алte фъкȣte în deщертȣ щi фъръ nічї ȣнȣ skопȣ? Че о съ zічеmȣ de ȣнȣ omȣ каре щi-а фъкȣtȣ ȣнȣ палаtȣ foarte маре кȣ пенȣmeroase saлoane, întре каре пȣмаї о камеръ mікъ este mобiлатъ? О съ zічеmȣ орї къ inteлiџенцa ачеstȣї omȣ орї къ богъцiа sa este foarte mърцinitъ; апої Креаtорȣлȣ лȣmiї а кърȣiа inteлiџinцъ este чеа maї перфектъ щi а кърȣiа omnipȣtinцъ asemenea este немърџinitъ, кȣmȣ пȣtemȣ съ ne imaцiнъmȣ astȣ-фелiȣ?

Пînъ акȣmȣ amȣ рапорtatȣ аргȣmentele D-лȣї Wrester щi але челорȣ алцї плȣралistї. Sъ ведемȣ акȣmȣ щi аргȣmentele antiплȣралistiлорȣ щi maї кȣ seamъ але D-лȣї Whewel.

Ideea плȣралistiлорȣ, zіче елȣ, е întр'adeвърȣ foarte фрȣmoasъ щi аре о маре atраџере пentrȣ omȣ; întр'adeвърȣ че idee maї sȣблimъ de кîtȣ а ne imaцina къ пȣ sîntemȣ sінгȣрї în ȣniверsȣ, къ пъmîntȣлȣ nostrȣ кȣ milioanele de fiinце органiче adміраbiле карї îлȣ îmплȣ, пȣ е sінгȣрȣ teatрȣлȣ marнiфiченцеї щi глорiеа Креаtорȣлȣї; întр'adeвърȣ nічї о idee filosofiкъ пȣ este maї konsoлanтъ щi maї mîнгîitoare пentrȣ omȣ de кîtȣ ачееа каре îї înфъцiшеазъ stелеле черȣлȣї ка резidenцa fiinцелорȣ înцелепtȣале щi пȣре щi къ кiарȣ щi елȣ, omȣлȣ, dȣпе moartea sa щi dȣпе о алtъ metamорфозъ adміраbiлъ, se ва skimба întр'о fiinцъ капаbiлъ а резida întр'ачеste локȣрї пȣре щi eteрiче.

Întр'adeвърȣ о simцiре de елеваџiȣне щi d'о feрiчiре sanкtъ îmпле inima omȣлȣї, кînдȣ плimбînдȣse noaptea щi възînдȣ stелеле лȣчitoare пе болta азȣръ а черȣлȣї, възînдȣ ȣнȣ Sipiȣ, о капелъ щi челе алte stеле de градȣлȣ întîiȣ, брiлiante кȣ фелȣрimї de колорї лȣчitoare щi-щi zіче: аколо se афлъ акȣmȣ konfраџiї meї, fiinце inteлiџinte eшite ка щi mine din sînȣлȣ omnipȣtinteлȣї, кȣnoskînдȣ ка щi mine орiџinea лорȣ sȣблimъ, щi adoрînдȣ ка щi mine ачеastъ infinitъ каȣsъ primitiвъ а tȣtȣрора, вiаца вiецiлорȣ щi sȣфлеtȣлȣ sȣфлеteлорȣ.

Dар пе d'алtъ парte съ esaminъmȣ dакъ ачеastъ idee поеtiкъ este totȣ de odatъ щi adeвъраtъ.

Лȣна, adeкъ корпȣлȣ череsкȣ челȣ maї апроапе de noї, каре пȣtemȣ съ обsерваmȣ maї біне кȣ instрȣmenteле noastре, este ȣнȣ корпȣ deщертȣ щi нелокȣitȣ. Despre ачеstȣ пȣнкtȣ maї tоцї astроnomiї аȣ пȣмаї о опiniȣne, (везї жосȣ) adeкъ къ пелȣпъ пȣ е nічї аерȣ nічї апъ, щi къ toate

kondiцiᴕnile клimatiче sîntᴕ аколо astᴕ-фeлiᴕ în kîtᴕ арᴕ fi imnosibiлᴕ ка съ tръiaskъ аколо вр'о fiinцъ віъ saᴕ тъкарᴕ ка съ se desвoaлte аколо вр'о fiinцъ вeцeтaлъ; аша dap вeдemᴕ къ креатopᴕлᴕ а фъкᴕtᴕ ᴕnᴕ корпᴕ череskᴕ неlокᴕitᴕ, прin ᴕpmape dakъ гъsimᴕ неlокᴕitᴕ ші deseptᴕ ᴕn корпᴕ de търimea лᴕneї каpe арᴕ авea локᴕ nentpᴕ тᴕлцime de fiinцe opгaniче, de че съ nᴕ ne imaцinъmᴕ къ ші челе алte корпᴕрї череші înkъ maї мapї, eap sînтᴕ нeлокᴕite ші деsepte?

În цeнepe, ziче Whewel, nᴕ tребᴕe съ aплікъmᴕ ideiлe noastpe miчї ші тъpцinite ла кpeaцiᴕnea ᴕnіверsᴕлᴕї; ачeea каpe ni se nape nоъ къ e de nрisosᴕ, noate къ îmnлineште ᴕnᴕ skonᴕ foapte înaлtᴕ, mᴕлtᴕ maї înaлtᴕ de kîtᴕ opizontᴕлᴕ конвенцiᴕneї noastpe. Аша dap de ші корпᴕріле череші nᴕ sînтᴕ лoкᴕite, nᴕ e пробаtᴕ къ sînтᴕ de npisosᴕ, прекᴕmᴕ ші лᴕna nᴕ e de npisosᴕ nentpᴕ пъmîntᴕ ші nentpᴕ totᴕ ᴕnівepsᴕлᴕ, de ші este деmeaptъ ші нeлокᴕitъ. Dap, kontinᴕъ D. Whewel, eatъ ші ᴕnᴕ алtᴕ apгᴕmentᴕ în kontpa плᴕpaлiтъцiї лᴕmiлopᴕ лoкᴕite.

Штiinцa Цeoлоцieї (штiinцa despre stpᴕktᴕpa пъmîntᴕлᴕї) ne пробъ къ, de ші пъmîntᴕлᴕ nostpᴕ esistъ de miлioane de anї, *) înсъ абia de masъ miї de anї este лoкᴕitᴕ de fiinцe вії карї esistъ акᴕmᴕ; прin ᴕpmape кiapᴕ пъmîntᴕлᴕ nostpᴕ а pemasᴕ miлioane de anї деmeptᴕ, голᴕ ші desnoiatᴕ de opї-че ᴕpme de animaлe ші de nлante, прin ᴕpmape ziче Whewel, кiapᴕ dᴕne лeцea пробабiлiтъцeї каpe adвepsapiї nostpi а inвокаt'о în kontpa noastpъ, e пробаtᴕ къ прекᴕmᴕ пъmîntᴕлᴕ nostpᴕ а ръmasᴕ miлioane de anї деmeptᴕ, аша ші челе алte nenᴕmepoase корпᴕрї череші ръmînᴕ miлioane de anї деmepte ші гоалe, ші dakъ ла пъmîntᴕлᴕ nostpᴕ s'a sfipшitᴕ înainte кᴕ пᴕцine miї de anї ачeastъ nepioadъ лᴕнгъ de деmeptape, чine ne ziче къ ла челе алte корпᴕрї череші s'a sfipшitᴕ asemenea пînъ акᴕmᴕ? Dakъ воï плᴕpaлistiї, ziче Whewel, въ mipaцї ші ziчeцї кᴕmᴕ nᴕ se noate npiчene къ ачeste miлioane de корпᴕрї череші noate съ ръmîiъ гоалe ші деmeapte, въ întpeбᴕ nᴕ въ mipaцї ші nᴕ e asemenea de nenpiченᴕtᴕ, de че кiapᴕ пъmîntᴕлᴕ nostpᴕ а pemasᴕ miлioane de anї голᴕ, деmeptᴕ ші фъpъ niчї о ᴕpmъ de nenᴕmepoase fiinцe opгaniче карї îлᴕ аконepe, îлᴕ înfpᴕmᴕseцeazъ ші îлᴕ ші nonᴕлeaзъ акᴕmᴕ? — Dap Whewel mepцe ші maї denapte ші înвoakъ oniniᴕnea ᴕnopa din цeолоцї карї npetindᴕ къ nonᴕлaцiᴕnea animaлeлop ші вeцetaцiᴕnea пъmîntᴕлᴕї aktᴕaлᴕ sînтᴕ хotъpîte а nepi о datъ, ші къ пъmîntᴕлᴕ, întp'ᴕnᴕ вiitopᴕ foapte denъptatᴕ de noї, ва devеni eapъ ᴕnᴕ глобᴕ деmeptᴕ ші голᴕ; ші opї-кᴕmᴕ este foapte кᴕtezъtopᴕ а ziче къ ачeea че esistъ акᴕmᴕ ne пъmîntᴕ ва esista în etepnitate, ne kîndᴕ sînгᴕлᴕ пъmîntᴕлᴕї ne пробъ прin apгᴕmente nаlпaбiле, прin peтъшiцe fosiле карї se гъseskᴕ аколо, къ în maї mᴕлte pîndᴕpї toate fiinцeлe вії че аᴕ esistatᴕ ne пъmîntᴕ ла difepite enoче, аᴕ nepitᴕ кᴕ totᴕлᴕ ші s'аᴕ stinsᴕ кᴕ totᴕлᴕ de ne faцa пъmîntᴕлᴕї?

Пе пъmîntᴕлᴕ nostpᴕ, ziче Whewel, вeдemᴕ къ nᴕmaї zoneлe temnepate sînтᴕ лoкᴕite ne kîndᴕ zoneлe apktiче ші noлape denъptate de лᴕmina ші de кълдᴕpa soapeлᴕї, прекᴕmᴕ ші zoneлe tponiче foapte esnᴕse лᴕmineї ші кълдᴕpeї soapeлᴕї, nᴕ sînтᴕ лoкᴕite, saᴕ foapte papᴕ. Dakъ вomᴕ anлiка ачeastъ чipkᴕmstanцъ ла sistemᴕлᴕ soлapᴕ, nᴕmaї пъmîntᴕлᴕ nostpᴕ tpeбᴕe а fi лoкᴕitᴕ; къчї nлaneteлe venus ші mars карї sînтᴕ maї anpoane de soape de kîtᴕ пъmîntᴕлᴕ, fopmeazъ zona tponiкaлъ în sistemᴕлᴕ soлapᴕ, ne kîndᴕ nлanteлe Mars, Iupiter, Saturnus ші Uranus, карї sînтᴕ mᴕлtᴕ maї denapte de soape de kîtᴕ пъmîntᴕлᴕ, fopmeazъ zone noлape aлe sistemᴕлᴕї soлapᴕ, de ачeea amîndoᴕe ачeste zone konpindᴕ nлanete нeлокᴕite. Whewel ziче къ s. e. лᴕmina soapeлᴕї ла Iupiter este аша de debiлъ în kîtᴕ абia ажᴕнцe ла лᴕmina neбᴕлoasъ а ᴕneї ziлe foapte обskᴕpe în Лondpa în лᴕna лᴕї Noembpie!

Noї ръsnᴕndemᴕ къ ачestᴕ apгᴕmentᴕ nᴕ e sigᴕpᴕ; къчї istopia пъmîntᴕлᴕї ne apaтъ къ în enoче npimitiвe antideлᴕviane aлe пъmîntᴕлᴕї, kîndᴕ aepᴕлᴕ (atmosfepikᴕ) aлᴕ nostpᴕ а fostᴕ înkъ mᴕлtᴕ maї пᴕцinᴕ tpansnapentᴕ de kîtᴕ акᴕmᴕ, Natᴕpa а datᴕ ачestopᴕ animaлe antideлᴕviane, карї аᴕ tpъitᴕ atᴕnчї, ᴕnᴕ nᴕmъpᴕ maї mape de oкї de kîtᴕ

*) NOTЪ. Ачeasta nᴕ e în kontpadikцiᴕne кᴕ Istopia Sakpъ (біблікъ) dᴕne kape пъmîntᴕлᴕ e ziditᴕ înainte nᴕmaї кᴕ 6000 de anї anpoane; къчї Istopia sakpъ se panoaptъ ла чea din ᴕpmъ fopmape а sᴕnpafeцiї пъmîntᴕлᴕї, npegъtind'o dpentᴕ pezidenцa omᴕлᴕї, ші ачeasta este tokmaї konfopmᴕ кᴕ pesᴕлtatᴕлᴕ штiinцeї Цeoлоцieї; алтъ-datъ вomᴕ вopбi maї mᴕлtᴕ despre ачeasta.

-îлȣ̆ aȣ̆ animaлеле aktȣaле; чine ne ziче къ ло-кȣitopiĭ лȣĭ Iupiter n'aȣ̆ шi eĭ maĭ mȣлцĭ okĭ de kîtȣ̆ noĭ kà sъ поatъ вedea бine în aepȣлȣ̆ не-бȣлosȣ̆ de aколо? Апоĭ opĭ-кȣmȣ̆ de шi apȣ̆ esista fiinцe вiĭ пе diferite планете, tpeбȣe sъ fiъ фъкȣte negpeшitȣ̆ dȣпe ȣnȣ̆ алtȣ̆ планȣ̆ de kîtȣ̆ кȣmȣ̆ sîntemȣ̆ фъкȣцĭ noĭ fiinцеле вiĭ пъmîn-teшtĭ; кьчĭ s. e. atpакцiȣnea чentpалъ a лȣĭ Iu-piter este mȣлtȣ̆ maĭ mape de kîtȣ̆ atpакцiȣnea чentpалъ a пъmîntȣлȣĭ, пpin ȣpmape ȣnȣ̆ коpпȣ̆ къzîndȣ̆ пе Iupiter кade кȣ o iȣцеалъ mȣлtȣ̆ maĭ mape de kîtȣ̆ кade ȣnȣ̆ asemenea коpпȣ̆ пе пъ-mîntȣ̆, dap пе de алtъ папte masa планеtȣлȣĭ Iupiter ape o densitate (îndesape) mȣлtȣ̆ maĭ mi-къ de kîtȣ̆ пъmîntȣлȣ̆, astȣ̆-фелiȣ̆ în kîtȣ̆ tpeбȣe sъ не înфъцiшemȣ̆ пе Iupiter ка o masъ моале ка nopoiȣ, saȣ̆ галеpta (piftia), пpin ȣpmape ȣnȣ̆ omȣ̆ tepestpȣ dакъ пpin întîmпларe s'apȣ̆ афла пе Iu-piter apȣ̆ fi fostȣ̆ apȣnкatȣ̆ кȣ o iȣцеалъ estpaopdina-pъ în чentpȣлȣ̆ Iupiter шi apȣ̆ fi fostȣ̆ îngpопatȣ̆, кon-fȣndatȣ̆ аколо пentpȣ totȣ̆ de ȣna; аша dap вe-demȣ̆ къ нȣ пȣtemȣ̆ s'апликъmȣ̆ (кȣ кȣnoштinцеле astponomiче капĭ ле посеdъmȣ̆ акȣmȣ̆) nічĭo ana-лоџie întpe fiinцеле пъmînteшtĭ шi întpe fiinцеле вiĭ але лȣĭ Iupiter saȣ̆ але ȣnȣĭ алtȣ̆ планеtȣ̆ saȣ̆ кometȣ̆ saȣ̆ sateлitȣ̆ шi кȣ dpentȣ̆ кȣвîntȣ̆ ziче че-лебpȣлȣ̆ botanistȣ̆ Schleiden, e пъкatȣ̆ къ ȣnȣ̆ omȣ̆ înцелentȣ̆ sъ-шĭ întpeбȣinцeze imaџinaцiȣnea sa a пoпȣла stелеле шi челе алte коpпȣpĭ чepeштĭ кȣ fiinцe ȣmane капĭ нȣ potȣ̆ sъ semene кȣ omȣлȣ̆ întpȣ nimikȣ̆.

Пînъ акȣmȣ̆ amȣ̆ воpбitȣ̆ de планеte, dap soapeле oape este елȣ̆ локȣitȣ̆ шi попȣлatȣ̆? Че-лебpȣлȣ̆ Arago a воpбitȣ̆ mȣлtȣ̆ despпe ачeasta. Ȣniĭ, ziче елȣ̆ întpe алteле, se mipъ къ воpбimȣ̆ de посiбiлitatea локȣitopiлopȣ̆ în soape, adeкъ къ ap пȣtea sъ fie apse аколо opĭ-кape fiinцe de вiĭ? — Ачeastъ опiniȣne e гpeшitъ, къчĭ коpпȣлȣ̆ soa-peлȣĭ e обskȣpȣ̆ ка шi коpпȣлȣ̆ пъmîntȣлȣĭ шi нȣ-maĭ îmпpeџiȣpȣлȣ̆ коpпȣлȣĭ soлapȣ̆ se aфлъ ȣnȣ̆ înвeлiшȣ̆ лȣminosȣ̆, ȣnȣ̆ feлȣ̆ de manta лȣmi-noasъ кape îmпле ȣniвepsȣлȣ̆ кȣ лȣmînъ шi кȣ кълdȣpъ; ачestȣ̆ înвeлiшȣ̆ este ȣnȣ̆ feлȣ̆ de aepȣ̆, шi kîndȣ̆ se deпъpteazъ ла ȣnȣ̆ локȣ̆, atȣnчĭ вe-demȣ̆ кȣ teлeskoпȣлȣ̆ nostpȣ, пete negpe пе soape, astea sîntȣ̆ пъpцiле negpe але коpпȣлȣĭ soлapȣ̆ обskȣpȣ̆ кape ni se înфъцiшeazъ atȣnчĭ шi кape нȣ не tpimite nічĭ o ȣpmъ de лȣminъ шi de къл-dȣpъ. Ачestȣ̆ înвeлiшȣ̆ лȣminosȣ̆ se aфлъ foapte depapte de коpпȣлȣ̆ soлapȣ̆ în kîtȣ̆ apȣ̆ fi посi-бiлȣ̆ ка sъ fiъ локȣitopĭ вiĭ în soape, фъpъ sъ fiъ apшĭ de вiĭ; însъ kaлкȣлa apatъ къ шi коp-пȣлȣ̆ soлapȣ̆ ape o densitate mikъ шi къ este моaле ка галеpta; e dap foapte гpeȣ̆ ка sъ не imaџinъmȣ̆ fiinцe вiĭ пе ȣnȣ̆ astȣ̆ feлiȣ̆ de коpпȣ̆ моaле кape шi totȣ̆ d'odatъ ape o atpакцiȣne чen-tpалъ кȣ sȣte de miĭ de opĭ maĭ mape de kîtȣ̆ atpакцiȣnea чentpалъ a пъmîntȣлȣĭ.

Am zis maĭ sȣs къ toцĭ Astponomiĭ aȣ̆ fost пînъ акȣmȣ̆ d'o опiniȣne къ лȣna нȣ e локȣitъ, însъ a-чeastъ kestiȣne se aфлъ акȣmȣ̆ întp'o fasъ foapte in-tepesantъ, шi fopmeazъ акȣmȣ̆ ȣnȣ̆ обiektȣ̆ de des-бatepe шtiinцifiкъ.

Ideea попȣлapъ n'ape în nічĭ o îndoiaлъ къ лȣna este локȣitъ de oamenĭ. Пeteле капĭ se въdȣ̆ în лȣnъ, omȣлȣ̆ de pîndȣ̆ комбinîndȣ-ле шi a imaџinatȣ̆ къ лȣna ape o faцъ omeneaskъ кȣ doĭ okĭ, кȣ ȣnȣ̆ nasȣ̆ шi o гȣpъ. Dap шtiinцa modepnъ n'a ажȣnsȣ̆ пînъ акȣmȣ̆ ла o deчisiȣne positiвъ în kestiȣnea ачeasta. Пе kîndȣ̆ ȣniĭ din Natȣ-paлistĭ zikȣ̆ къ лȣna este o deseptъ гoaлъ, ȣska-tъ фъpъ aepȣ̆ шi фъpъ aпъ; din kontpъ, пaptea adвepsapъ a ачestopȣ̆ natȣpaлistĭ, zikȣ̆ акȣmȣ̆ къ нȣ, чĭ къ e foapte посiбiлȣ̆ къ лȣna e локȣitъ шi къ e foapte посiбiлȣ̆ ка ea sъ aĭбъ aпъ шi aepȣ̆.

Каȣsa de че пînъ maĭ deȣnъzi toцĭ Astponomiĭ хotъpîsepъ къ лȣna нȣ поate sъ fiъ локȣitъ, este къ diskȣлȣ̆ лȣnapȣ̆ нȣ не apatъ nічĭ o ȣpmъ d'o atmos-фepъ, пpin ȣpmape ȣnde нȣ e aepȣ̆, аколо нȣ поate sъ fiъ nічĭ aпъ, nічĭ нȣopĭ, nічĭ плoae, nічĭ pоъ, adeкъ нȣ поate sъ esiste kondiцiȣniле челе maĭ nечesapie пentpȣ desвoлtapea планteлopȣ̆ шi esistenцa animaлeлopȣ̆. Dap eatъ къ în zileле noastpe a doвeditȣ̆ ȣnȣ̆ челебpȣ Astponomȣ̆ Џep-manȣ̆, Hansen шi a apъtatȣ̆ пpin kaлкȣлeле Џeo-metpiче: 1-iȣ̆ къ пȣnktȣлȣ̆ гpaвitъцеĭ лȣneĭ нȣ koinчidъ кȣ чentpȣлȣ̆ лȣĭ; 2-леа къ лȣna ape doȣe emisfepe, ȣna maĭ боltitъ кape o вedemȣ̆ noĭ totȣ̆ de ȣna шi кape нȣ este înkonџiȣpatъ d'o atmo-sfepъ, пе kîndȣ̆ emisfepa чea алtъ кape нȣ o вe-demȣ̆ nічĭ odatъ, este maĭ планъ mi къ tokmaĭ аколо, пpin лeџiле гpaвitъцiĭ шi a potaцiȣneĭ, toatъ atmosfepa s'a adȣnatȣ̆; пpin ȣpmape, пе kîndȣ̆ diskȣлȣ̆ лȣneĭ кape îлȣ̆ вedemȣ̆ не înфъцiшeazъ o deseptъ de snepiatȣ̆, e foapte посiбiлȣ̆ къ emis-

fepa лȣneĭ каре нȣ o bedemȣ, sъ fiъ попȣлатъ ка пъmîntȣлȣ nostpȣ; anoĭ fiindȣ корпȣлȣ лȣneĭ ȣn корпȣ опакȣ, de aчeea нȣ нȣtem sъ sперъmȣ niчĭ o datъ ка sъ bedemȣ кȣ okiĭ nostpi aчeштĭ seлeniцĭ saȣ oamenĭ лȣнарĭ.

Fechner, професорȣ de fisikъ în Лiпsка, ȣнȣлȣ din naptisaniĭ seлeniцiлорȣ, se esпримъ foapte snipitȣaлȣ în modȣлȣ ȣрмътopȣ:

Aерȣлȣ лȣнарȣ dакъ esistъ, tребȣе sъ fiъ de шase орĭ шi maĭ бine maĭ sȣбцipe de kîtȣ aерȣлȣ nostpȣ, fiindȣ къ atpakцiȣnea каре лȣна o esерчiteazъ asȣпра корпȣрiлорȣ че se afлъ пе dînsa, este de шease орĭ maĭ mikъ de kîtȣ atpakцiȣnea пъmîntȣлȣĭ (fiindȣ къ лȣна e maĭ mikъ de kîtȣ пъmîntȣлȣ); dар seлeniцiĭ saȣ oamenĭ лȣнарĭ niчĭ n'aȣ tребȣinцъ d'ȣнȣ aерȣ aша de desȣ ка noĭ, fiindȣ къ (totȣ прin кaȣsa лeцeĭ atpakцiȣniĭ лȣнаре) seлeniцiĭ tребȣе sъ fiъ mȣлtȣ maĭ miчĭ, maĭ ȣшорĭ шi maĭ deлiкaцĭ de kîtȣ noĭ, eĭ нȣ noate ка sъ aĭбъ ка noĭ sînцeлe каldȣ, o mape eнepцiъ a bieцiĭ, шi din kontpa tребȣе sъ fiъ maĭ ipitaбiлĭ, aцiлĭ, biĭ, fiindȣ deintenцĭ o жȣmъtate anȣ aлȣ лорȣ (14 ½ ziлe) каре este zioa шi totȣ de odatъ bapa лорȣ, шi dорmindȣ eap шi чea aлtъ жȣmъtate anȣ a лорȣ (14 ½ ziлe) каре este noantea шi totȣ d'odatъ шi iарна лорȣ. Fechner ziче dакъ sîntȣ seлeniцĭ în лȣнъ, peлaцiȣnea лорȣ кȣ noĭ ba fi ка шi a копiiлорȣ кътре oamenĭ adȣлцĭ.

Пînъ kîndȣ ziче Fechner, шtiinцa нȣ ba fi în stape a se pronȣнцa întp'ȣнȣ modȣ nozitiбȣ шi xotъpîtȣ пentpȣ ȣна dintpe aчeste aлtepnatiбe, adeкъ xotъpîndȣ къ kiapȣ dȣпе deskoпepipea лȣĭ Hansen sîntȣ saȣ нȣ sîntȣ oamenĭ în лȣнъ, пînъ atȣнчĭ, sчentiкȣлȣ peчe ape кȣbîntȣ sъ fiъ întp'o îndoiaлъ, нe kîndȣ noetȣлȣ кȣ imaцinaцiȣnea sa каldъ шi eлȣ ape кȣbîntȣ a nonȣлa лȣна кȣ aчeste fiinцe imaцinape, шi a medita кȣmȣ sъ se гъseaskъ bp'ȣнȣ baлonȣ aepostatȣ каре sъ-лȣ dȣкъ dpentȣ d'aiчĭ în mizлoкȣлȣ seлeniцiлорȣ, ка sъ biziteze шi opaшeлe seлeniцiлорȣ snpe a'шi sъtȣpa кȣpiozitatea шi a bedea dакъ лȣкpȣpĭ sîntȣ aколo aлtfeлiȣ ка aiчĭ, saȣ din kontpъ „tout comme chez nous.“

Dap steлeлe fikse sîntȣ лoкȣite saȣ нȣ?

Dакъ нȣ шtimȣ nimiкȣ nositiбȣ în paпoptȣлȣ aчesta despe плanete каре kompȣнȣ sistemȣлȣ nostpȣ soлap шi sînt depъptate de noĭ нȣmaĭ kîte-ba miлioane (saȣ sȣte de miлioane) de miлe цeografiчe, кȣmȣ o sъ кȣtezъmȣ a pъspȣнde лa aчeste kestiȣniĭ kapĭ atinгȣ пe steлeлe fikse, dintpe kape чea maĭ apпoane de noĭ se afлъ întp'o depъptape de *natpȣ biлioane* (4 miлioane de miлioane) miлe цeografiчe de noĭ? — Totȣ чe шtimȣ despe aчeste kopпȣpĭ чepeштĭ kapĭ se afлъ întp'o depъptape aша de faбȣлoasъ de noĭ, este, къ шi eлe sîntȣ sȣпȣse лeцiĭ гpabitъцiĭ лȣĭ Newton шi къ aчeste kopпȣpĭ sîntȣ dokȣmenteлe чeлe maĭ sigȣpe despe antikitate, пȣtemȣ sъ ziчemȣ, etepnitatea matepieĭ. Къчĭ de шi пpopaгaцiȣnea (пaштepea) лȣmineĭ este de o iȣцeaлъ estpaopdinapъ în kîtȣ stpъбate întp'o seкȣнtъ ($^1/_{60}$ miĭ minȣte) ȣнȣ snaцiȣ de 40000 miлe цeografiчe, însъ depъptapea лopȣ de noĭ este aша de esopбitantъ în kîtȣ, dȣпe kaлкȣлeлe лȣĭ Apaгo, pazeлe лȣmineĭ eшite dintp'ȣneлe din steлeлe fikse, aȣ tpeбȣinцъ de sȣte de miĭ шi kiapȣ de miлioane de anĭ ka sъ ajȣнгъ лa noĭ! Пpin ȣpmape, o pazъ a лȣmineĭ dintp'ȣneлe din aчeste steлe kîndȣ atinгȣ akȣmȣ okiĭ nostpi, a eшitȣ din kopпȣлȣ aчesteĭ steлe kȣ miлioane de anĭ maĭ înainte; miлioane de miĭ de anĭ pazeлe лȣmineĭ aȣ кълъtopitȣ în snaцiȣлȣ ȣniбepsȣлȣĭ пînъ aȣ ajȣнsȣ лa noĭ, пpin ȣpmape înainte kȣ miлioane de anĭ aчeastъ stea fiksъ a asistatȣ; de atȣнчĭ пînъ akȣmȣ noate къ a înчetatȣ a esista, шi paza totȣ bine лa noĭ, fiindȣ къ a eшitȣ dintp'înseлe înкъ kîndȣ a esistatȣ. Întp'adeбъpȣ imaцinaцiȣnea noastpъ pъmîne snepiatъ în npesinцa aчestopȣ ideĭ de snaцiȣpiлe шi de timпȣpiлe atîtȣ de infinite. Noĭ ne simцimȣ atîtȣ de miчĭ, нȣmaĭ ȣнȣ atomȣ пepdȣtȣ în mizлoкȣлȣ aчestȣĭ oчeanȣ de fiinцe infinite! —

Dap dакъ пe de o napte ne simцimȣ aша de nimiкȣ пe noĭ шi kiapȣ пe пъmîntȣлȣ nostpȣ în npesinцa aчestopȣ mъpimĭ koлosaлe, despe kape лimбa нȣ maĭ ape niчĭ o espesiȣne, anoĭ пe de aлtъ napte нȣ ne simцimȣ mîndpi къ amȣ кȣtezatȣ a ne adînчi în astȣ-feлiȣ de meditaцiȣnĭ? Нȣ e ȣнȣ apгȣmentȣ къ лȣmea ideaлъ e maĭ mape înкъ de kîtȣ лȣmea matepiaлъ kîndȣ bedemȣ къ inima ȣneĭ fiinцe misepaбiлe шi mikъ кȣteazъ d'a se sȣi лa infinitatea snaцiȣлȣĭ шi a îmбpъцiшa ideiлe saлe în etepnitatea timпȣpiлopȣ?

Sîntȣ înkpedinцatȣ къ opĭ-чe лektopȣ чitindȣ aчeasta, îшĭ ba faчe asemenea oбsepbaцiȣnĭ.

ISTOPIA КАЛЕNDАРȣЛȣЇ.

Аptiколȣлȣ II.

În aptiколȣлȣ d'întiȣ amȣ apъtatȣ epopeле ши konfȣziȣniле Калеndapȣлȣї ла difepite naџiȣnї ши difepite епоче; акȣmȣ кpedȣ къ se ва fi konvinsȣ fiъ-каpe omȣ ка че обiектȣ пpeчiosȣ posedъmȣ noї în Калеndapȣлȣ nostpȣ aktȣaлȣ; opdiпȣлȣ ши fiksitatea împъpџipeї timпȣлȣї a devenitȣ акȣmȣ ȣпȣ обiектȣ аша de комȣпȣ ши аша de siгȣpȣ în kîtȣ nimінї пȣ se maї rîndeште акȣmȣ къ aчeasta съ fiъ алтȣ-feлiȣ ши къ алтъ-datъ naџiȣnї mapї ши пȣtepniче n'aȣ авȣtȣ aчestȣ avantaџiȣ.

Dȣпе aчeste џепеpaлitъџї, съ обсepвъmȣ aкȣmȣ ши kîtеva паptiкȣлapitъџї капї se рапоаpтъ ла кȣestiȣnea noastpъ.

Întîiaшї datъ o съ ръспȣndemȣ ла întpeбapea: de ȣnde провiне воpба Калеndapȣ?

Вopба Калеndapiȣ amȣ лȣat'o de ла Pomanї. Pomaniї înџелеџеa sȣб пȣmipe de Калеndapȣ, o лistъ de dape ши лȣape, шaї кȣ seamъ de datopie, în каpe a fostȣ însemnatȣ zileле d'întîiȣ але лȣпiлopȣ, къчї aчeste zile sepвia ла pomanї dpentȣ zile de платъ.

Dakъ apȣпкъmȣ окiї пе Калеndapeле noastpe вedemȣ аколо niште figȣpї бizape de animaле ши de oamenї. Întpeбîndȣ че însemneazъ aчestea? O съ пе ръспȣпзъ opї-чine къ aчestea sîntȣ 12 semne zodiaкале капї figȣpeazъ în toate mistepeле mitoлоџieї ши але peлiџiȣneї, maї a tȣtȣлopȣ naџiȣпiлopȣ. Dap че însemneazъ aчeste semne Zodiaкале? Чine ле-a inventatȣ, ши kîndȣ? Eatъ къ pespȣndemȣ aiчї ла aчeste кȣestiȣnї..

Întîiaшї datъ tpeбȣe съ apъtъmȣ че impoptanџъ aȣ aчeste semne în astponomie. Съ пе înaџinъmȣ къ n'aвemȣ ȣпȣ Калеndapȣ in каpe съ fiъ însemnatȣ лîngъ fiъ-каpe лȣпъ semпȣлȣ eї, ши къ воimȣ съ aflъmȣ posiџiȣnea soapeлȣї пе чepȣ în minȣtȣлȣ aчesta: че o съ fachemȣ? Zioa пȣ пȣtemȣ вedea лîngъ че steле se aflъ soapeле, fiindȣ къ zioa soapeле ekлipseште toate steлеле; asemenea ши seapa ши dimineaџa, de ши лȣmina soapeлȣї e maї deбiлъ, dap totȣ e destȣлȣ de eпepџiкъ ка съ întȣпeчeze steлеле каpe înkonџioapъ soapeле; аша dap пȣ пе ръmîne алтȣ de kîtȣ съ обсepвъmȣ steлеле капї se aflъ пе пȣпktȣлȣ опȣsȣ алȣ opizontȣлȣї în minȣtȣлȣ апȣпepiї soapeлȣї ши dakъ вomȣ вedea în aчestȣ пȣпktȣ o гpȣпъ de steле капї formeazъ o konsteлaџiȣne хotъpîtъ, o съ zichemȣ semпȣлȣ steлелopȣ пentpȣ posiџiȣnea soapeлȣї în minȣtȣлȣ aчesta, este кȣtape.

Аша aȣ ȣpmatȣ astponomiї векї în Eџiptȣ кȣ 2000 de anї înainte de Хpistosȣ. Ши обсepвîndȣ аша пentpȣ toate лȣпеле o dsoseбitъ гpȣпъ de steле, капї însemneazъ posiџiȣnea soapeлȣї пе чepȣ, aȣ întokmitȣ чepкȣлȣ Zodiaкалȣ кȣ doȣspe-zeче semne ел капї koпpinde. Ȣniї aȣ пpetinsȣ къ пȣmipea semeлopȣ Zodiaкале a fostȣ efektȣлȣ imaџinaџiȣneї Eџiptenilopȣ; аша este, înсъ ши skoпȣлȣ пpaktiкȣ a авȣtȣ ши елȣ o пapte mape ла aчeste пȣmipї. De aчeea вomȣ da ȣpmъtoapea eплiкaџiȣne despre semneле Zodiaкале.

Ла solstiџiȣлȣ de вapъ, Nilȣлȣ înȣndeazъ totȣ Eџiptȣлȣ ши faчe din пъmîntȣлȣ de аколо, каpe пȣ пpiimeште nichї odatъ вp'o пiкътȣpъ de плoae, џapa чea maї fpȣktifepъ; de aчeea Eџipteniї aȣ datȣ semпȣлȣ zodiaкалȣ пentpȣ aчestȣ timпȣ (adekъ steлелopȣ капї se aflъ пе opizontȣлȣ апȣsanȣ) atȣnчї пȣmipea de *вȣpsȣtopȣлȣ de ape*. O лȣпъ maї tîpziȣ dȣпе че Nilȣлȣ s'a petpasȣ, Eџiptȣлȣ e плinȣ de пепȣmepoшї пeштї în kîtȣ toatъ поnȣлaџiȣnea se пȣtpeште atȣnчї пȣmaї de пеште; de aчeea aȣ datȣ semпȣлȣї Zodiaкалȣ de atȣnчї пȣmipea de *пеште*. O лȣпъ maї tîpziȣ totȣ Eџiptȣлȣ s'a акопepitȣ кȣ eapбъ вepde, miї de вite коpпȣte, maї кȣ seamъ oї ши вepбeчї, paskȣ акȣmȣ пе kîmпȣ, de aчeea Eџipteniї aȣ datȣ semпȣлȣї zodiaкалȣ пȣmipea de *вepбeче*. O лȣпъ maї пе ȣpmъ џъpaпȣлȣ easъ afapъ пе kîmпȣ кȣ плȣгȣлȣ съȣ, tpasȣ de бої; акȣmȣ e timпȣлȣ плȣгȣлȣї; de aчeea s'a datȣ semпȣлȣї dȣпе чepȣ de aкȣmȣ пȣmipea de *боȣ* saȣ *taȣpȣ*. O лȣпъ maї tîpziȣ toatъ веџetaџiȣnea пе kîmпȣ a înчепȣtȣ a înфлopi ши a podi; în toate animaлеле s'aȣ deштепtatȣ dopinџa d'a podi ши a împлini misiȣnea лopȣ de пepпetȣipea neamȣлȣї; în aчestȣ timпȣ admipaбiлȣ în каpe toate елementеле koпtpiбȣeskȣ ла fepiчipea fiinџелopȣ вiї, пap' къ чepȣлȣ кȣ пъmîntȣлȣ se кȣпȣпъ; de aчeea Eџipteniї aȣ figȣ-

patȣ̆ semnȣл кȣ figȣръ de doъ логоdniче, пе каре mitолоџia Гречiлорȣ̆, din нештiинцъ ле-а skimбatȣ̆ în figȣpa de *џетені*. Dȣпъ о алtъ лȣнъ ажȣнџе timпȣлȣ̆ solstiцiȣлȣĭ верей; soapeле пар' къ stъ ла ȣнȣ̆ локȣ̆, ба înкъ пар' къ мерџе în dъpъtȣ̆ ка kîndȣ̆ глобȣлȣ̆ soapeлȣĭ арȣ̆ fi îmпinsȣ̆ în dъpъtȣ̆ d'о пȣtepe mistepioasъ; de ачеа stелеле челе însemnate але ачеstеĭ епоче, аȣ̆ прiimitȣ̆ atȣнчĭ figȣръ de ȣнȣ̆ feliȣ̆ de къръбȣшȣ̆ (Scarabeus sacer) венеpatȣ̆ în Eџintȣ̆ каре ши елȣ̆ кȣ пiчiоареле sале postorолеште în dъpъtȣ̆ ноапtа о sfepъ мȣлtȣ̆ maĭ mape de kîtȣ̆ елȣ̆; totȣ̆ пентpȣ ачеаstъ каȣsъ maĭ пе ȣрмъ Еленiĭ аȣ̆ skimбatȣ̆ figȣpa de къръбȣшȣ̆ în figȣpa de *pakȣ̆* каре мерџе ши елȣ̆ în dъpъtȣ̆. Пъpȣлȣ̆ челȣ̆ mape ши pedȣtaбiлȣ̆ din коама *лeȣлȣĭ*, ачеstȣ̆ animaлȣ̆ din desepteле Лiбiеĭ каре epa snaĭma Eџintenilорȣ̆, аȣ̆ datȣ̆ о аналоџie fpanantъ кȣ pazeле арzъtoape каре înкonцioаръ diskȣлȣ̆ soлapȣ̆ înfoкatȣ̆ în лȣna лȣĭ Iȣлie în Eџintȣ̆. Dap timпȣлȣ̆ sечерiшȣлȣĭ черealeлорȣ̆ din лȣna лȣĭ Аȣгȣstȣ̆ a insnipatȣ̆ пе Eџintenĭ ка sъ пȣiъ пе черȣ̆ figȣpa ȣнеĭ fete цъpane каре мȣнчеште пе kîmпȣ̆, de ачеа a ешitȣ̆ пентpȣ лȣna лȣĭ Аȣгȣstȣ̆ semnȣлȣ̆ de *feчioapъ*. Апоĭ екȣалitatea zілелорȣ̆ ши a ноnцiлорȣ̆ în Sentembpie a пpodȣsȣ̆ нȣmipea de *kȣmпънъ* пентpȣ ачеаstъ лȣнъ. În лȣna лȣĭ Oktombpie esе în Eџintȣ̆ ȣнȣ̆ вîntȣ̆ foapte tape каре se нȣмеште Samȣмȣ̆ ши каре adȣче felȣpimĭ de esaлaцiȣnĭ (аБȣpĭ) венinate ши moptaле oamenilорȣ̆, ачеаstъ кȣалitate a лȣнеĭ d'a fi пар' къ отpъвitъ пентpȣ oamenĭ, a fъкȣtȣ̆ ка Eџintenii sъ марчеze лȣna ачеаsta кȣ semnȣлȣ̆ de *skopпie*, adeкъ кȣ animaлȣлȣ̆ челȣ̆ maĭ otpъвitȣ̆ din Eџintȣ̆. Апоĭ îmпpeцiȣpapea къ, кȣ о лȣнъ maĭ пе ȣрмъ adeкъ dȣпе solstiцiȣлȣ̆ de eapnъ, soapeле faче о sълtape mape îнчепîndȣ̆ a мерџе кȣ iȣцеалъ къtpe екȣatopȣ̆, a fъкȣtȣ̆ ка Eџintenii sъ inвente пентpȣ ачеаstъ лȣнъ figȣpa de *капpъ* de мȣнцĭ каре eap faче sълtъpĭ mapĭ.

Ачеste semne Zodiaкале, карĭ, пpeкȣмȣ̆ amȣ̆ възȣtȣ̆, îшĭ аȣ̆ каȣsеле лорȣ̆ în ȣнеле din evenimentеле natȣpaле карĭ se întîmплъ atȣнчĭ, аȣ̆ datȣ̆ пе ȣрмъ okasiȣne ла еpopĭ foapte въtъмъtoape пентpȣ џenȣлȣ̆ ȣmanȣ̆. Adeкъ ачеste semne каре epa efeкteле saȣ̆ espesiȣnea evenimentелорȣ̆ natȣpaле, аȣ̆ fostȣ̆ лȣate maĭ пе ȣрмъ dpentȣ̆ каȣsеле ачеstopȣ̆ evenimente, ши astȣ̆-feлiȣ̆ oamenii аȣ̆ ажȣnsȣ̆ atȣнчĭ sъ se degpadeze пînъ ла ачелȣ̆ пȣнкtȣ̆, în kîtȣ̆ s. e. Eџintenii аȣ̆ венеpatȣ̆ пе боȣлȣ̆ sакpȣ sȣб нȣmipe de Anisȣ̆, imaџinîndȣ-шĭ къ semnȣлȣ̆ Zodiaкалȣ̆ алȣ̆ лȣнеĭ лȣĭ Maiȣ̆, adeкъ боȣлȣ̆, e diвinitate ши каȣsa peînвiepeĭ лȣкpъpiлорȣ̆ kîmпȣлȣĭ ши a нȣtpipeĭ oameniлорȣ̆!

Omȣл de pîndȣ̆ este totȣ̆ de ȣna astȣ̆-feлiȣ̆; kîndȣ̆ iĭ înfъцiшъmȣ̆ о idee абstpaktъ пpintp'ȣнȣ̆ semnȣ̆ корпоpaлȣ̆, neste kîtȣ̆-ва timпȣ̆ елȣ̆ нȣ-шĭ maĭ adȣче aminte de ideea абstpaktъ, чĭ лȣкpȣлȣ̆ корпоpaлȣ̆ каре ла îнчепȣtȣ̆ авеа нȣmaĭ semnȣлȣ̆ ideiĭ, a deвenitȣ̆ пентpȣ елȣ̆ обiektȣлȣ̆ венеpaцiȣнеĭ ши idealȣлȣ̆ челȣ̆ maĭ înaлtȣ̆.

Sъ не întoapчемȣ̆ акȣмȣ̆ ла обsepвaцiȣnea Каленdapȣлȣĭ.

Каленdapȣлȣ̆ nostpȣ aktȣaлȣ̆ пе каре-лȣ̆ цiнемȣ̆, este ачела întokmitȣ̆ de Iulius Caesar. Елȣ̆ a skъпatȣ̆ пе Pomanĭ de konfȣsiȣnea Каленdapȣлȣĭ, пpeкȣмȣ̆ amȣ̆ възȣtȣ̆ maĭ sȣsȣ̆. În anȣлȣ̆ 45 înainte de Xpistosȣ̆, Iulius Caesar a fъкȣtȣ̆ о pefopmaцiȣne комплетъ în Каленdapȣл Pomanȣ̆; елȣ̆ a întokmitȣ̆ anȣлȣ̆ soлapȣ̆ dpentȣ̆ 365 ¼ zіле ши îнчепȣtȣлȣ̆ anȣлȣĭ din zioa a шaptea каре вine dȣпе solstiцiȣлȣ̆ верей; asemenea a întokmitȣ̆ елȣ̆ ка лȣniле sъ аiбъ о лȣнцime екȣалъ пpeкȣмȣ̆ sîntȣ̆ sstъzĭ.

Ачеstȣ̆ каленdapȣ̆ каер e челȣ̆ maĭ пepfektȣ̆ din лȣmea antikъ (ши каре iлȣ̆ ȣрмъмȣ̆ ши noĭ astъzĭ) totȣ̆ копpinde о epoape Astpoномikъ; къчĭ anȣлȣ̆ soлapȣ̆ ape întp'adeвъpȣ̆ нȣmaĭ 365 zіле, 5 ope, 48 minȣte ши kîte-ва sekȣnde; пpin ȣpmape defepinцa întpe anȣлȣ̆ Iȣлianȣ̆ ши anȣлȣ̆ Natȣpeĭ este кȣ апроапе 12 minȣte пе anȣ̆ каре-ва sъ zikъ къ, кȣ atîta ръmînemȣ̆ noĭ îndъpъtȣ̆; asta faче пентpȣ 128 de anĭ difepinцъ d'о zi.

Ла konsiлiȣлȣ̆ de ла Nічеea, kîndȣ̆ аȣ̆ peгȣлatȣ̆ timпȣлȣ̆ sepбъpiĭ Паштiлорȣ̆, аȣ̆ възȣtȣ̆ къ пȣнкtȣлȣ̆ екȣinoпцiaлȣ̆ de пpimъ-вapъ каре în timпȣлȣ̆ лȣĭ Iulius Caesar къdea ла 24 Maptie, акȣмȣ̆ kade ла 21 Maptie; Konsiлiȣлȣ̆ a xotъpîtȣ̆ акȣмȣ̆ dpentȣ̆ peгȣлъ fiksъ къ пȣнкtȣлȣ̆ екȣinoпцiaлȣ̆ de пpimъвapъ kade totȣ̆ de ȣna ла 21 Maptie ши dȣпе ачеаstъ îmпpeцiȣpape tpeбȣe sъ se peгȣлeze ши sepбapea Паштiлорȣ̆. Însъ konsiлiȣлȣ̆ din нештiинцъ, a xotъpîtȣ̆ ȣнȣ̆ лȣкpȣ în kontpa natȣpeĭ, ши kiapȣ̆ în sekȣлȣлȣ̆ алȣ̆ 12-леа ши

алꙋ̆ 13-леа аꙋ̆ въzꙋtꙋ̆ къ пꙋnktꙋл екꙋinoпціалꙋ̆ de прimъваръ kade кꙋ mꙋлtꙋ̆ maĭ înainte de zioa de 21 Мaptie. Пъzîndꙋse ачеаstъ пекꙋвiinцъ, maĭ mꙋлte черкърї s'аꙋ̆ fъкꙋtꙋ̆ sпре a îndpenta Калепdарꙋлꙋ̆, пînъ kîndꙋ̆ konsiлiꙋлꙋ̆ de Tpidentꙋ̆ a însърчinatꙋ̆ пе Папа Gregorius XIII ка sъ îndpenteze Калеndарꙋлꙋ̆; ачеаsta s'a шi ꙋpmatꙋ̆ în апꙋлꙋ̆ 1582. Ачеstꙋ̆ Какеndарꙋ̆ îndpentatꙋ̆, л'аꙋ̆ пpiimitꙋ̆ toцї Katoлiчiї; Пpotestanцiї (Лꙋtepaniї) însъ ла începꙋtꙋ̆ пꙋ вреа sъ-лꙋ̆ пpiimeaskъ (de каꙋsa ꙋpeĭ реліџiꙋneĭ de atꙋnчĭ întpe Katoлiчĭ шi Пpotestanцї), însъ пе ꙋpmъ въzîndꙋ̆ къ în лꙋкрърiле Калеndарꙋлꙋ̆ ꙋnde adeвърꙋлꙋ̆ e kondiцiꙋnea чеа maĭ de къпetenie, аколо пꙋ înкапе nічї o ꙋpъ de реліџie, de ачееа аꙋ̆ пpiimitꙋ̆ шi eĭ Калеndарꙋлꙋ̆ peformatꙋ̆ алꙋ̆ лꙋĭ Папа Грегоріꙋ, ръmîindꙋ̆ акꙋmꙋ̆ пꙋmaĭ чеĭ de вiserіка ръsъpitꙋлꙋĭ карї se цinꙋ̆ ла Калеndарꙋлꙋ̆ Iꙋліanꙋ̆.

Dap шi Калеndарꙋлꙋ̆ Грегоріanꙋ̆ пꙋ e пꙋpꙋ̆ de орї-че грешалъ, însъ e foapte nesimцitъ; кълї în 300 de anĭ авіа ажꙋпце ла mъpimea ꙋneĭ sекꙋnde!

Eatъ прогресꙋлꙋ̆ штiinцеĭ astponomieĭ modepne; къ sîntemꙋ̆ în stape a zічe къ авіа în 300 de anĭ, difepinцa întpe Natꙋpъ шi календарꙋлꙋ̆ nostpꙋ ажꙋпце ла mъpimea ꙋneĭ sекꙋnde, adeкъ ла $^1/_{3600}$ парtе ꙋneĭ ope; dap astponomiї antiчї oape n'apꙋ̆ fi ръmasꙋ̆ în mipape aꙋzindꙋ̆ ачеаsta? Dap кꙋmꙋ̆ s'apꙋ̆ maĭ mipa еаръшĭ kîndꙋ̆ apꙋ̆ aꙋzi къ astponomiї modepnĭ sîntꙋ̆ in stape sъ sпꙋiъ кꙋ o mape esaktitꙋdine kîцї fꙋпцї saꙋ̆ ока kîntъpeште пъmîntꙋлꙋ̆, лꙋпа шi кiapꙋ̆ soapeле кꙋ toate челе алtе корпꙋрї черештї! Каре din ачештї astponoшї векї apꙋ̆ fi кpezꙋtꙋ̆ къ ва вeni ꙋпꙋ̆ timпꙋ̆ în каре omꙋлꙋ̆, прin калкꙋлеле saле, ва пꙋtea afла къ ꙋпꙋ̆ корпꙋ̆ къzîndꙋ̆ пе sꙋпpafaцa stелеĭ Iꙋпitep, ка kîte nічioape stpeвate în sпaцiꙋлꙋ̆ къdepiї?

Astopnomia modepnъ e întp'adeвърꙋ̆ tpiꙋmfꙋлꙋ̆ челꙋ̆ maĭ глоpiosꙋ̆ алꙋ̆ snipitꙋлꙋĭ ꙋmanꙋ̆; ea a аръtatꙋ̆ къ omꙋлꙋ̆ e în stape a вedea прin окiї inteліџinцеĭ saле mꙋлtꙋ̆ maĭ sirꙋpꙋ̆ de kîtꙋ̆ кꙋ окiї корпꙋлꙋĭ sъꙋ̆. Окiї nostpi корпоралї вꙋdꙋ̆ къ soapeле ꙋmвлъ шi пъmîntꙋлꙋ̆ stъ, пе kîndꙋ̆ окiї inteліџinцеĭ noastpe вꙋdꙋ̆ къ пъmîntꙋлꙋ̆ ꙋmвлъ шi soapeле e nemiшkatꙋ̆, шi noĭ zічemꙋ̆ întокmaĭ ка окiї snipitꙋлꙋĭ nostpꙋ шi аша este.

Dap daкъ пе de алtъ napte вedemꙋ̆ de kîte osteneле, timпꙋ̆ шi лꙋпtе a авꙋtꙋ̆ tpeвꙋinцъ штiinцa astponomікъ ка sъ ажꙋпгъ ла stapea aktꙋалъ, o sъ simцimꙋ̆, кꙋmꙋ̆ se esпpimъ ꙋпꙋ̆ aꙋtopꙋ̆ џeniaлꙋ̆, пе d'o napte o mîndpie mape пentpꙋ mъpimea џeniꙋлꙋĭ ꙋmanꙋ̆ în џenepe шi o ꙋmiлinцъ mape пentpꙋ mікшорapea fie-къpꙋĭ indiвidꙋ̆ dintpe noĭ каре în sine este în stape a kontpiвꙋi ꙋпꙋ̆ maĭ пꙋцinꙋ̆ шi înчetꙋ̆ ла лꙋкрapea чеа mape шi înалtъ каре este misiꙋnea џeniꙋлꙋĭ ꙋmanꙋ̆, în џenepe, adeкъ кꙋmꙋ̆ штiinцa infinitъцеĭ Natꙋpeĭ e шi adopapea Креаtорꙋлꙋĭ sъꙋ̆ înкъ шi maĭ infinitꙋ̆.

KOMꙋNIKAЦIꙋNĬ ШТIINЦIFIЧЕ, MIЧĬ.

Efekteле tpъsnetꙋлꙋĭ. Întp'ꙋпꙋ̆ memopiꙋ̆ skpisꙋ̆ de *Dr. Boudin* despre inflꙋinцa tpъsnetꙋлꙋĭ asꙋпpa sъпътъцiї пꙋвліче, гъsimꙋ̆ ꙋpmъtoapeле note:

Dꙋпе o Statistikъ ofiчiaлъ fъkꙋtъ în Fpanцa de ла 1835 пînъ ла 1852, s'a аръtatꙋ̆ kъ în ачеstꙋ̆ timпꙋ̆, tpъsnetꙋлꙋ̆ a omopîtꙋ̆ аколо maĭ mꙋлцї de kîtꙋ̆ 1300 oamenĭ; întp'ꙋпꙋ̆ anꙋ̆ maĭ mꙋлtꙋ̆ de o sꙋtъ de fokꙋpї a kaꙋsatꙋ̆ tpъsnetꙋлꙋ̆.

Efekteле tpъsnetꙋлꙋĭ asꙋпpa omꙋлꙋĭ se despaptꙋ̆ în tpeĭ dipekцiꙋnĭ, adekъ 1-iꙋ̆ omoapъ пе omꙋ̆; 2-леа tpъsnetꙋлꙋ̆ ръпеште saꙋ̆ пpodꙋче алtе patime шi 3-леа tpъsnetꙋлꙋ̆ вindekъ пе omꙋ̆ de patimeле че ле a авꙋtꙋ̆ maĭ nainte. Dintpe челе dꙋпе ꙋpmъ пꙋmimꙋ̆ peꙋmatismꙋлꙋ̆, паралisia, amarpose (opвipea) шi asꙋpzipea. Dap patimeле kape tpъsnetꙋлꙋ̆ ле пpedꙋче omꙋлꙋĭ sîntꙋ̆ apdepea o napte mape saꙋ̆ mikъ a sꙋпpafeцеĭ пелеĭ, пepdepea пърꙋлꙋĭ, kꙋpџepea sînџелꙋĭ din nasꙋ̆, din гꙋръ saꙋ̆ din ꙋpekĭ, exantème (вꙋве) пе пеле, asꙋpzipe, îmвечiлitate (пepdepea minџiлopꙋ̆), лъпъdътꙋpъ, апоĭ шi amarpose, паралiziї шi sꙋpzipĭ; ачеste dꙋпе ꙋpmъ tpeĭ patimĭ, tpъsnetꙋлꙋ̆ поаte atîtꙋ̆ sъ ле dea kîtꙋ̆ sъ шi ле iea. O чipкꙋmstanцъ kꙋpioasъ se apatъ пе kopпꙋлꙋ̆ tpъsniцiлopꙋ̆ adekъ kъ esꙋ̆ пе аколо пiшte imaџine kape înfъцiшezꙋ̆ oвiekte kapĭ s'a aflatꙋ̆ în momentꙋлꙋ̆ tpъsnipeĭ, în вiчinitatea пepsoaneĭ atinse de tpъsnetꙋ̆. Boudin zічe, în paпоptꙋлꙋ̆ Aꙋtoпsieĭ kadaвepeлopꙋ̆ че аꙋ̆ mꙋpitꙋ̆ de tpъsnetꙋ̆: Kîte odatъ omꙋлꙋ̆ e atinsꙋ̆ de tpъsnetꙋ̆ kꙋ penezічiꙋne mape; аша s. e. tpъsnitꙋлꙋ̆ îлꙋ̆ гъsimꙋ̆ în пiчioape saꙋ̆ шezîndꙋ̆ пе kaлꙋ̆, dap алtъdatъ tpъsnetꙋлꙋ̆ îлꙋ̆ apꙋnkъ depapte kiapꙋ̆ пînъ ла o distanцъ de 23 metpe; kîte odatъ îmвpъkъmintea-ĭ e apsъ шi kopпꙋлꙋ̆ пꙋ, алtъ-datъ din kontpъ kopпꙋлꙋ̆ e apsꙋ̆ шi îmвpъkъmintea ръmîne neatinsъ. Disekцiꙋnea kopпꙋлꙋĭ apatъ kîte odatъ kъ kopꙋлꙋ̆ (inima) e pꙋптꙋ̆ în doꙋ̆e шi kъ kiapꙋ̆ oaseле sîntꙋ̆ pꙋпtе, пе kîndꙋ̆ алtъ-datъ пꙋ se гъseште nimikꙋ̆ în kopпꙋ̆ stpikatꙋ̆. Kîte odatъ se гъseште moлiчiꙋnea memвpeлopꙋ̆, disoлꙋцiꙋnea sînџелꙋĭ, пе kîndꙋ̆ алtъ-datъ din kontpъ memвpeле sîntꙋ̆ tapї шi џepene, шi sînџеле înkiꙋratꙋ̆. Kîte odatъ kadaвpꙋлꙋ̆ пꙋ se stpikъ mꙋлtꙋ̆ timпꙋ̆, пе kîndꙋ̆ алtъ datъ se stpikъ kꙋ o penezічiꙋne foapte mape. Întpe 1000 de oamenĭ tpъsniцї пꙋmaĭ ла шase a гъsitꙋ̆ Boudin пърцї din kopпꙋ̆ pꙋпtе шi întpe ачеstї шase, ла toцї a гъsitꙋ̆ лiмва pꙋптъ.

Tinorpatia Naцioналъ a лꙋĭ Ioisifꙋ̆ Pomanoвꙋ̆ шi Komп.